

Lakivaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi tuomioistuimen toimivallasta, päätösten tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioliittoa ja vanhempainvastuuta koskevissa asioissa ja kansainvälisestä lapsikaappauksesta annetun neuvoston asetuksen soveltamisesta sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi tuomioistuimen toimivallasta, päätösten tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioliittoa ja vanhempainvastuuta koskevissa asioissa ja kansainvälisestä lapsikaappauksesta annetun neuvoston asetuksen soveltamisesta sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 21/2022 vp): Asia on saapunut lakivaliokuntaan mietinnön antamista varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- lainsäädäntöneuvos Outi Kemppainen, oikeusministeriö
- hovioikeudenneuvos Tiina Nurmimäki, Helsingin hovioikeus
- käräjätuomari Pekka Päivänsalo, Helsingin käräjäoikeus
- kihlakunnanvouti Timo Kiira, Ulosottolaitos
- asianajaja Hilkka Salmenkylä, Suomen Asianajajaliitto
- professori (emeritus) Markku Helin

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki tuomioistuimen toimivallasta, päätösten tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioliittoa ja vanhempainvastuuta koskevissa asioissa ja kansainvälisestä lapsikaappauksesta annetun neuvoston asetuksen soveltamisesta. Ehdotetussa laissa annettaisiin asetuksen soveltamisen edellyttämät täydentävät kansalliset säännökset muun muassa toimivaltaisista viranomaisista ja menettelystä toisessa Euroopan unionin jäsenvaltiossa annetun päätöksen tunnustamista tai täytäntöönpanoa koskevissa asioissa.

Esityksessä ehdotetaan myös asetuksesta johtuvia seurannaismuutoksia lapsen huollosta ja tapaa-

Valiokunnan mietintö LaVM 5/2022 vp

töönpanosta annettuun lakiin, avioliittolakiin, yksityisoikeudellista vaatimusta koskevien pohjoismaisten tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta annettuun lakiin sekä lastensuojelulakiin.

Lisäksi lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annettuun lakiin ehdotetaan muutoksia, joilla täsmennetään lapsen palauttamisesta annetun päätöksen täytäntöönpanon turvaamistoimiin liittyviä säännöksiä.

Ehdotetut lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.8.2022, jolloin asetus tulee täysimääräisesti sovellettavaksi. Hyvinvointialueiden perustamista koskevaan uudistukseen liitännäiset säännökset on kuitenkin tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2023.

VALIOKUNNAN YLEISPERUSTELUT

Yleistä

Tuomioistuimen toimivallasta, päätösten tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioliittoa ja vanhempainvastuuta koskevissa asioissa ja kansainvälisestä lapsikaappauksesta 25.6.2019 annettu neuvoston asetus (EU) 2019/1111, eli niin kutsuttu uusi Bryssel IIa -asetus, tulee täysimääräisesti sovellettavaksi 1.8.2022. Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki tämän neuvoston asetuksen soveltamisesta (1. lakiehdotus). Ehdotettu laki sisältää kansalliset säännökset muun muassa toimivaltaisista viranomaisista, menettelyistä ja käännösvaatimuksista sovellettaessa asetusta Suomessa. Esityksessä ehdotetaan myös asetuksesta johtuvia seurannaismuutoksia eräisiin muihin lakeihin.

Uutta Bryssel IIa -asetusta täydentävien säännösten lisäksi esitykseen sisältyy ehdotus, joka koskee turvaamistoimia lapsen palauttamisesta annetun määräyksen täytäntöönpanossa. Ehdotuksen mukaan tällaisista turvaamistoimista säädetään erikseen lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annettuun lakiin (361/1983) ehdotetussa uudessa pykälässä (2. lakiehdotuksen 46 a §). Sen sisältö vastaa vähäisin täsmennyksin nykysääntelyä, joka perustuu lapsen huoltoa koskevien päätösten täytäntöönpanoon. Erillisen lapsikaappauksia koskevan säännöksen on tarkoitus olla nykytilannetta selkeyttävä. Nykyisin on myös tulkinnanvaraista, mikä tuomioistuin on näissä tilanteissa toimivaltainen. Esityksessä ehdotetaan, että toimivaltainen tuomioistuin näissä turvaamistomiasioissa on Helsingin käräjäoikeus.

Lisäksi esitykseen sisältyy ehdotuksia, joilla saatetaan joitakin lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetussa asetuksessa (556/1994) olevia säännöksiä perustuslain edellyttämällä tavalla lain tasolle.

Esityksen valmisteluun on johtanut edellä mainittu neuvoston asetus. Uusi asetus korvaa siirtymäajan jälkeen nykyisin voimassa olevan Bryssel IIa -asetuksen (tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioliittoa ja vanhempainvastuuta koskevissa asioissa ja asetuksen (EY) N:o 1347/2000 kumoamisesta 27.11.2003 annettu neuvoston asetus (EY) N:o 2201/2003.)

Valiokunnan mietintö LaVM 5/2022 vp

Uuden Bryssel IIa -asetuksen tavoitteena on poistaa jäljellä olevia esteitä asetuksen soveltamisalaan kuuluvien päätösten, virallisten asiakirjojen sekä sopimusten vapaalle liikkuvuudelle. Asetuksen tarkoituksena on suojata paremmin lapsen etua siten, että menettelyitä yksinkertaistetaan ja niiden tehokkuutta parannetaan. Asetuksella luovutaan erillisestä täytäntöönpanokelpoiseksi julistamista koskevasta tuomioistuinmenettelystä, joka nykyään yleensä tarvitaan ennen kuin päätös voidaan panna täytäntöön toisessa EU-valtiossa. Muutokset on sisällytetty nykyiseen Bryssel IIa -asetukseen siten, että asetuksesta on laadittu kokonaan uusi toisinto.

Esityksessä taustalla on myös apulaisoikeuskanslerin 9.5.2019 antama päätös, joka liittyi lapsen palauttamisesta annetun päätöksen täytäntöönpanoon. Apulaisoikeuskansleri esitti arvioitavaksi, onko asiaa koskeva sääntely riittävä ja toimiva, ja pyysi ryhtymään tarpeellisiin toimenpiteisiin lainsäädännön täydentämiseksi ja täsmentämiseksi.

Ehdotetut lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.8.2022, jolloin asetus tulee täysimääräisesti sovellettavaksi. Hyvinvointialueiden perustamista koskevaan uudistukseen liitännäiset säännökset on kuitenkin tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2023.

Hallituksen esityksestä ilmenevän ja saamansa selvityksen perusteella lakivaliokunta pitää esitystä tarpeellisenä ja tarkoituksenmukaisena sekä puoltaa siihen sisältyvien lakiehdotusten hyväksymistä seuraavin huomioin ja muutosehdotuksin.

Lapsen palauttamisasioihin liittyvät turvaamistoimet

Hallituksen esityksessä ehdotetaan, että Helsingin käräjäoikeus on toimivaltainen tuomioistuin lapsen palauttamisesta annetun määräyksen täytäntöönpanoon liittyvien turvaamistoimien antamiseen (2. lakiehdotus, 46 a §). Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa ehdotetusta on kannatettu, mutta toisaalta esitetty myös näkemys siitä, että toimivalta voitaisiin antaa Helsingin hovioikeudelle.

Esityksessä omaksuttua ratkaisua toimivallan antamisesta Helsingin käräjäoikeudelle, kun kyse on lapsen palauttamismääräyksen täytäntöönpanoon liittyvistä turvaamistoimista, on selostettu hallituksen esityksen sivuilla 13, 20 ja 32—33. Valiokunnan oikeusministeriöltä saaman selvityksen mukaan lainsäädäntö on lapsikaappausasioissa, kuten muissakin täytäntöönpanoasioissa, perustunut siihen, että päätöksen täytäntöönpanoon liittyvistä turvaamistoimista päättää oikeudenkäymiskaaren 10 luvun mukaisesti lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan päätöksen täytäntöönpanoa koskevassa asiassa toimivaltainen käräjäoikeus. Vuonna 2016 voimaan tulleen lainsäädäntömuutoksen yhteydessä lainsäädäntö kuitenkin muuttui tältä osin epähuomiossa epäselväksi. Kun asiaa nyt tässä yhteydessä ehdotetaan selvennettäväksi, on saadun selvityksen mukaan katsottu perustelluksi, että toimivaltaa ei näissä harvinaisissa tilanteissa uloteta kaikkiin käräjäoikeuksiin, vaan ne keskitetään Helsingin käräjäoikeuteen. Helsingin käräjäoikeus on myös oikeudenkäymiskaaren säännösten mukaan näissä asioissa viimesijainen taho.

Lapsen palauttamista koskevien hakemusten käsittely on keskitetty Helsingin hovioikeuteen. Helsingin hovioikeus ei olisi turvaamistoihin liittyviin tilanteisiin luonteva taho niissä tilanteissa, joissa hovioikeus on hylännyt hakemuksen, mutta korkein oikeus päättää lapsen palauttamisesta.

Valiokunnan mietintö LaVM 5/2022 vp

Edellä esitetyn sekä saamansa selvityksen perusteella lakivaliokunta pitää perusteltuna esityksessä omaksuttua ratkaisua keskittää lapsen palauttamisasioita koskevat turvaamistoimet Helsingin käräjäoikeuteen.

Sovittelu

Valiokunta on hallituksen esityksen käsittelyn yhteydessä saanut selvitystä myös erilaisista täytäntöönpanoon ja sovitteluun liittyvistä tilanteista. Oikeusministeriöltä saadun selvityksen mukaan sovitteluun liittyen järjestelmästä voidaan lyhyesti todeta seuraavaa:

Lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskeva päätös pannaan täytäntöön lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan päätöksen täytäntöönpanosta annetun lain (619/1999, jäljempänä täytäntöönpanolaki) nojalla. Menettelyyn liittyy täytäntöönpanosovittelu, joka voidaan lain 6 §:ssä säädettyissä tilanteissa jättää toimittamatta.

Suomessa annettu lapsen palauttamista koskeva päätös pannaan täytäntöön noutamalla lapsi (lapsenhuoltolain 44 ja 46 §). Menettelyyn ei sisälly täytäntöönpanosovittelua. Käytännössä palauttamispäätöksen täytäntöönpano tapahtuu useimmiten sovinnollisesti ilman varsinaista noutoa niin, että ulosottomies sopii lapsen palautukseen liittyvistä matkajärjestelyistä hakijan ja lapsen kaapanneen vanhemman kanssa. Ulosottomiehen tehtäväksi jää tällöin varmistuminen siitä, että lapsi palautetaan asuinvaltioonsa.

Asetuksessa on uutta se, että myös lapsen palauttamisesta toisessa jäsenvaltiossa annettu päätös voidaan panna täytäntöön asetuksen nojalla. Kysymys on tilanteista, joissa lapsi on palauttamispäätöksen antamisen jälkeen kaapattu edelleen toiseen valtioon ennen kuin hänet on saatu palautettua takaisin asuinvaltioonsa. Hallituksen esityksen mukaan (s. 14—15) tällaisen toisessa jäsenvaltiossa annetun päätöksen täytäntöönpano tapahtuisi samalla tavoin kuin lapsen huollosta annetun päätöksen täytäntöönpano eli täytäntöönpanolain nojalla, täytäntöönpanosovittelu mukaan lukien.

Lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskeva asia voidaan oikeudenkäynnin sijasta ratkaista tuomioistuinsovittelussa (Laki riita-asioden sovittelusta ja sovinnon vahvistamisesta yleisissä tuomioistuimissa; 394/2011). Toimivaltainen tuomioistuin on lapsen asuinpaikan käräjäoikeus (OK 10:13).

Lapsen palauttamista koskeva asia ratkaistaan ensimmäisenä oikeusasteena Helsingin hovioikeudessa. Tuomioistuimen velvollisuutena on pyrkiä saamaan asianosaiset sopimaan asiasta (OK 5:26), mutta menettelyyn ei liity erillistä sovittelua.

Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa on tuotu esiin näkemys siitä, että lapsen palauttamista koskeva oikeudenkäyntiasia tulisi voida siirtää tuomioistuinsovitteluun. Kuulemisessa on tuotu esiin, että samalla olisi mahdollista sovittaa myös esimerkiksi lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta. Toisaalta valiokuntakuulemisessa on tuotu esiin myös päinvastaisia näkemyksiä eikä ole kannatettu uusia sovintomenettelyitä lapsikaappausasioihin. Sen sijaan kuulemisessa on esitetty, että edellä mainituissa ns. edelleenkaappaustilanteissa tarkoitettu ulkomainen lapsen palauttamista

Valiokunnan mietintö LaVM 5/2022 vp

koskeva päätös, joka esityksen mukaan pannaan täytäntöön täytäntöönpanolain nojalla, voitaisiin panna täytäntöön lähtökohtaisesti sovittelua toimittamatta.

Oikeusministeriöltä saadun selvityksen mukaan mahdollisuutta siirtää lapsen palauttamista koskeva asia oikeudenkäynnistä erilliseen tuomioistuinsovitteluun on harkittu hallituksen esityksessä (s. 13) ja sitä edeltäneessä työryhmän mietinnössä. Lainsäädäntömuutoksia ei ole pidetty aiheellisina.

Tuomioistuimella on osana tavanomaista oikeudenkäyntimenettelyä velvollisuus pyrkiä saamaan asianosaiset sopimaan asiasta. Lapsen palauttamista koskevan oikeudenkäyntiasian siirtäminen tuomioistuinsovitteluun pelkästään lapsen vapaaehtoiseksi palauttamiseksi ei olisi saadun selvityksen mukaan tarkoituksenmukaista. Tämä ei myöskään useimmiten tyydyttäisi vanhempia, jotka tavoittelevat laajempaa ratkaisua lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskeviin järjestelyihin.

Tuomioistuinsovittelun laajentaminen lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevien asioiden ratkaisuun lapsen palauttamista koskevan asian yhteydessä tarkoittaisi sitä, että Helsingin hovioikeus ja korkein oikeus voisivat käsitellä lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan asian ensimmäisenä oikeusasteena silloin, kun se liittyy lapsen palauttamista koskevaan hakemukseen. Tämä olisi merkittävä muutos nykytilanteeseen, jossa toimivaltainen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin lapsenhuoltoasioissa on kärjäoikeus. Mahdollisuus muutoksenhakuun kaventuisi.

Menettelyn käytettävyyttä heikentäisi se, että usein lapsen palauttamista koskevaan asiaan liittyy lapsen asuinvaltiossa tai suomalaisessa kärjäoikeudessa jo vireille pantu lapsenhuoltoasia. Lapsen palauttamista koskeva asia tulisi joka tapauksessa ratkaista ennen lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan asian ratkaisemista (lapsenhuoltolain 48 §, Haagin lapsikaappaus sopimus 16 artikla).

Edellä mainitut seikat saattaisivat synnyttää erikoisia tilanteita tuomioistuinten välisissä suhteissa ja tekisivät ehdotukseen liittyvästä sääntelystä varsin monimutkaisen. Muutoksiin ei ole myöskään tarvetta, koska voimassa oleva sääntely antaa mahdollisuuden lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan sopimuksen vahvistamiseen toimivaltaisessa kärjäoikeudessa, jos asianosaiset päätyvät esimerkiksi asianajajiensa avustuksella lapsen asioista sovintoon palauttamisasian käsittelyn kuluessa. Tuomioistuinsovittelu lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevassa asiassa on mahdollista toimivaltaisessa kärjäoikeudessa. Edellytyksenä on se, että Suomen tuomioistuimella on kansainvälinen toimivalta.

Edellä todetun mukaisesti valiokunnassa on tuotu esiin ehdotus erillisestä poikkeuksesta ns. edelleenkaappausta koskevan täytäntöönpanoasian käsittelemiseksi sovittelua toimittamatta. Oikeusministeriöltä saadun selvityksen mukaan tällainen poikkeussäännös ei ole tarpeellinen, koska jo nykyisen lainsäädännön perusteella sovittelu voidaan jättää toimittamatta lapsen edun niin vaatiessa. Lisäksi näissä tilanteissa vartenotettavana vaihtoehtona on uuden palautushakemuksen tekeminen Suomessa (ks. HE s. 23).

Edellä selostetun sekä saamansa selvityksen perusteella lakivaliokunta pitää esitystä asianmukaisena ja katsoo, että esitystä ei ole tarpeen tarkistaa sovitteluun liittyvien seikkojen vuoksi.

Valiokunnan mietintö LaVM 5/2022 vp

Turvaamistoimena sijoitetun lapsen oikeudellinen asema

Hallituksen esitystä valmistellut työryhmä ehdotti täytäntöönpanolain väliaikaisia turvaamistoimia koskevaa 25 §:ää täydennettäväksi säännöksellä, jonka mukaan sosiaalihuollosta vastaavalla toimielimellä olisi oikeus päättää täytäntöönpanolain mukaisena väliaikaisena turvaamistoimena sijoitetun lapsen asioista lastensuojelulain (417/2007) 45 §:ää noudattaen. Esityksen perusteluissa (s. 20) selostetuin tavoin ehdotusta arviotiin kuitenkin muun muassa lausuntopalautteen johdosta uudelleen, eikä työryhmän ehdotuksesta poiketen hallituksen esityksessä ehdoteta täytäntöönpanolain 25 §:ään muutosta.

Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa on nostettu esiin lapsen väliaikaisen sijoittamisen aikaan liittyviä tilanteita, jotka voivat edellyttää päätöksiä ja lainsäädännöllistä pohjaa: lapsen olinpaikka ja valvonta, osallistuminen isovanhempien merkkipäivään tai harrastuksiin, terveydenhoidollinen toimenpide ja muut vastaavat tilanteet. Edellä todettuun liittyen lakivaliokunta on saanut oikeusministeriöltä selvitystä turvaamistoimena sijoitetun lapsen oikeudellisesta asemasta.

Lapsen väliaikainen sijoittaminen lapsen huoltoa koskevan päätöksen täytäntöönpanon turvaamistoimena sisältyy täytäntöönpanolain 25 §:ään. Se sisältyy myös lapsen palauttamisesta annetun määräyksen täytäntöönpanon turvaamistoimiin, joista ehdotetaan erillistä säännöstä lapsenhuoltolakiin (uusi 46 a §). Lapsen sijoittamisesta väliaikaisena turvaamistoimena tietyissä tilanteissa säädetään myös lapsenhuoltolain 48 a §:ssä. Näissä kahdessa viimeksi mainitussa tilanteessa tarkoitettuun väliaikaiseen sijoittamiseen sovelletaan soveltuvin osin täytäntöönpanolain 25 §:ää.

Saadun selvityksen mukaan lapsen sijoittamista koskevan väliaikaisen turvaamistoimen tavoitteena on tilanteesta riippuen rauhoittaa täytäntöönpanotilanne, turvata päätöksen täytäntöönpano tai estää toisen huoltajan määräämisoikeuden loukkaaminen. Menettely perustuu eri säännöksiin sen mukaan, minkälaisesta tilanteesta on kysymys: onko täytäntöönpanoasia vireillä, onko jo olemassa täytäntöönpantavaa päätöstä ja niin edelleen. Lapsen väliaikaiseen sijoittamiseen liittyviä turvaamistoimia sovelletaan siis hyvin moninaisissa tilanteissa, myös puhtaasti kansallisissa tapauksissa.

Mahdollisuus lapsen sijoittamiseen väliaikaisena turvaamistoimena poikkeuksellisissa tilanteissa on sisältynyt lainsäädäntöön jo ennen nykyistä täytäntöönpanolakia (HE 96/1995 vp, s. 55). Täytäntöönpanolakiin liittyvästä, lapsen väliaikaisen sijoittamisen toimeenpanosta säädetään lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan päätöksen täytäntöönpanosta annetussa asetuksessa (729/1996). Tuomioistuimien voi väliaikaista sijoittamista koskevassa päätöksessään ottaa kantaa siihen, mihin lapsi sijoitetaan. Jos paikkaa ei ole yksilöity, sosiaalihuollon viranomaisen on ratkaistava hoitopaikka. Lapsi voidaan sijoittaa myös huoltajansa tai muun läheisen hoitoon, jos se on lapsen edun mukaista (asetuksen 11 §:n 4 momentti).

Oikeusministeriöltä saadun selvityksen mukaan työryhmän ehdotus siitä, että huoltajan oikeus päättää väliaikaisena turvaamistoimena sijoitetun lapsen asioista siirtyisi sosiaalihuollon viranomaiselle samalla tavoin kuin huostaanotetun lapsen tilanteessa, ei ole asianmukainen ottaen huomioon nämä moninaiset soveltamistilanteet. Lainmuutosta ei ole sen vuoksi esitetty hallituksen esityksessä. Kun asiaa ei säännellä erikseen, väliaikaisena turvaamistoimena sijoitetun lap-

Valiokunnan mietintö LaVM 5/2022 vp

sen huoltoon kuuluvista asioista päättää lapsen huoltaja (tai huoltajat) lapsenhuoltolain säännösten mukaisesti. Jos asiantila vaatii muutosta, on mahdollista hakea väliaikaista määräystä lapsen huollosta.

Kuten esityksessä on mainittu (s. 20), lapsen huoltoa tai palauttamista koskevan päätöksen täytäntöönpanon turvaamiseksi voi joissakin tilanteissa olla tarpeen antaa määräyksiä väliaikaisesti sijoitetun lapsen ja hänen huoltajansa välisen yhteydenpidon rajoittamisesta turvaamistoimena tehdyn sijoituksen aikana. Tämä on mahdollista niin, että tuomioistuimien määrää sijoittamispäätöksen yhteydessä tai erikseen täytäntöönpanolain 17 §:n mukaisista täytäntöönpanon turvaamistoimista.

Hallituksen esityksen sekä saamansa selvityksen ja edellä selostetun valossa lakivaliokunta katsoo, että turvaamistoimena sijoitetun lapsen oikeudellisesta aseman osalta ei ole tarvetta lisäselvitykseen vaan hallituksen esityksessä omaksuttu ratkaisu on asianmukainen.

Täytäntöönpanolain uudistaminen

Nyt käsiteltävässä hallituksen esityksessä on kyse melko teknisestä esityksestä, joka koskee Bryssel IIa -asetuksen täydentäviä kansallisia säännöksiä. Toisessa jäsenvaltiossa annettu täytäntöönpanokelpoinen ratkaisu pannaan Suomessa täytäntöön samassa menettelyssä kuin vastaavassa asiassa Suomessa annettu ratkaisu (1. lakiehdotuksen 5 §). Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa on tuotu myös kansalliseen kokemukseen perustuva tarve uudistaa täytäntöönpanolakia. Valiokunnan oikeusministeriöltä saaman selvityksen mukaan täytäntöönpanolain uudistamisessa olisi kysymys varsin mittavasta lainsäädäntöhankkeesta, jota ei ole mahdollista toteuttaa tällä hallituskaudella. Ministeriö on kuitenkin tietoinen uudistamistarpeista.

Saamansa selvityksen valossa lakivaliokunta pitää perusteltuna, että täytäntöönpanolain uudistamistarpeita arvioidaan jatkossa. Arvioinnissa on syytä kiinnittää huomiota muun muassa täytäntöönpanovaiheessa tapahtuvaan sovitteluun ja mahdollisuuteen jättää se tarvittaessa toteuttamatta.

Yhteensovittaminen muiden esitysten kanssa

Esityksessä ehdotetaan muutosta lastensuojelulain 17 §:ään (6. lakiehdotus). Eduskunnassa käsiteltävänä olevassa hallituksen esityksessä HE 56/2021 vp (Hallituksen esitys eduskunnalle sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen lainsäädäntöön sekä eräihin muihin lakeihin tehtävistä muutoksista hyvinvointialueiden perustamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen järjestämisen uudistusta koskevasta lainsäädännöstä johtuen) ehdotetaan myös lastensuojelulain 17 §:n muuttamista. Esitykset on tarpeen yhteensovittaa siten, että nyt käsiteltävän esityksen 6. lakiehdotuksessa ehdotettu lastensuojelulain 17 §:n muutos huomioidaan hallituksen esityksen HE 56/2021 vp käsittelyn yhteydessä. Nyt käsiteltävän hallituksen esityksen 7. lakiehdotuksessa ehdotetaan myös lastensuojelulain 17 §:n väliaikaista muuttamista, mutta kyseisen lain on tarkoitus olla voimassa vain 31.12.2022 asti.

VALIOKUNNAN YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Laki tuomioistuimen toimivallasta, päätösten tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioliittoa ja vanhempainvastuuta koskevista asioista ja kansainvälisestä lapsikaappauksesta annetun neuvoston asetuksen soveltamisesta

6 §. Tiedoksianto. Pykälä sisältää säännökset tiedoksiannosta. Pykälän 1 momentissa viitataan neuvoston asetuksen 55 artiklan 1 momenttiin. Lakivaliokunta ehdottaa kielellisenä korjauksena *1 momentin* tarkistamista siten, että siinä viitataan neuvoston asetuksen 55 artiklan 1 kohtaan.

9 §. Täytäntöönpanomenettelyn keskeyttäminen. Pykälän mukaan neuvoston asetuksen 56 artiklassa tarkoitettu täytäntöönpanomenettelyn keskeyttämisestä päättää täytäntöönpanoasiaa käsittelevä tuomioistuin tai muu viranomainen. Lakivaliokunta ehdottaa kielellisenä korjauksena 9 §:n tarkistamista siten, että muotoilu "päättää täytäntöönpanoasiaa käsittelevä tuomioistuin tai muu viranomainen" korvataan muotoilulla "päättää se tuomioistuin tai muu viranomainen, joka käsittelee täytäntöönpanoasiaa". Näin on selvää, että määre "täytäntöönpanoasiaa käsittelevä" ulottuu yksiselitteisesti myös muuhun viranomaiseen.

2. Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain muuttamisesta

44 §. Päätöksen lähettäminen täytäntöönpantavaksi. Pykälä sisältää säännöksen päätöksen lähettämisestä täytäntöönpantavaksi. Esityksen perusteluista ilmi käyvin tavoin pykälän 1 ja 2 momentti vastaavat voimassa olevaa säännöstä (HE, s. 31—32).

Voimassa olevan pykälän 3 momentti sisältää informatiivisen säännöksen siitä, että nykyisen Bryssel IIa -asetuksen nojalla täytäntöönpanokelpoiseksi julistetun tuomion lähettämisestä täytäntöönpanoa varten säädetään erikseen. Tällä viitataan nykyisen asetuksen soveltamista koskevan lain (1153/2004) 3 §:ään. Uudessa Bryssel IIa -asetuksessa ei enää säädetä täytäntöönpanokelpoiseksi julistamisesta, joten hallituksen esityksessä momentti ehdotetaan poistettavaksi.

Esityksen perustelujen mukaan uuden Bryssel IIa -asetuksen siirtymäsäännösten nojalla nykyistä Bryssel IIa -asetusta sovelletaan uuden asetuksen voimaan tullessa vireillä oleviin asioihin. Lisäksi nykyistä Bryssel IIa -asetusta sovelletaan edelleen ennen 1.8.2022 vireille pannuissa oikeudenkäynneissä annettuihin päätöksiin ja ennen kyseistä päivää laadittuihin tai rekisteröityihin virallisiin asiakirjoihin sekä sopimuksiin, joista on tullut alkuperäisessä jäsenvaltiossa täytäntöönpanokelpoisia ennen 1.8.2022. Tällaisten ratkaisujen tunnustamiseen ja täytäntöönpanoon sovelletaan siten vuoden 2003 Bryssel IIa -asetusta. Sellaisissa asioissa voi vielä tulla sovellettavaksi nykyisen Bryssel IIa -asetuksen säännökset täytäntöönpanokelpoiseksi julistamisesta ja siten edellä mainitun soveltamislain 3 § (HE s. 29 ja 32).

Vuoden 2003 Bryssel IIa -asetus voi näin ollen tulla sovellettavaksi vielä useiden vuosien jälkeenkin. Vaikka tilanne on todettu hallituksen esityksen perusteluissa, katsoo valiokunta kuitenkin, että poistettavaksi ehdotetun 3 momentin sisällyttäminen pykälään tarkennettuna on kuitenkin informatiivisista syistä tarpeellinen. Edellä todetun vuoksi lakivaliokunta ehdottaa 44 §:n tarkistamista siten, että siihen lisätään *uusi 3 momentti*, jonka mukaan vuoden 2003 Bryssel IIa -ase-

Valiokunnan mietintö LaVM 5/2022 vp

tuksen nojalla täytäntöönpanokelpoiseksi julistetun tuomion lähettämisestä täytäntöönpanoa varten säädetään erikseen.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Lakivaliokunnan päätösehdotus:

Eduskunta hyväksyy muuttamattomana hallituksen esitykseen HE 21/2022 vp sisältyvät 3.— 7. lakiehdotuksen.

Eduskunta hyväksyy muutettuna hallituksen esitykseen HE 21/2022 vp sisältyvät 1. ja 2. lakiehdotuksen. (Valiokunnan muutosehdotukset)

Valiokunnan muutosehdotukset

1.

Laki

tuomioistuimen toimivallasta, päätösten tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioliittoa ja vanhempainvastuuta koskevissa asioissa ja kansainvälisestä lapsikaappauksesta annetun neuvoston asetuksen soveltamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Soveltamisala

Tässä laissa annetaan täydentävät säännökset tuomioistuimen toimivallasta, päätösten tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioliittoa ja vanhempainvastuuta koskevissa asioissa ja kansainvälisestä lapsikaappauksesta annetun neuvoston asetuksen (EU) 2019/1111, jäljempänä *neuvoston aset*us, soveltamisesta Suomessa.

Valiokunnan mietintö LaVM 5/2022 vp

2 §

Määritelmä

Tässä laissa *ratkaisulla* tarkoitetaan neuvoston asetuksen 2 artiklassa tarkoitettua päätöstä, virallista asiakirjaa tai rekisteröityä sopimusta, joka on annettu tai tehty toisessa Euroopan unionin jäsenvaltiossa.

3 §

Toimivallan siirtoa koskevan asian käsittely

Neuvoston asetuksen 12 ja 13 artiklassa tarkoitetun toimivallan siirtoa koskevan asian käsittelyssä sovelletaan mainitun asetuksen lisäksi toimivallasta, sovellettavasta laista, toimenpiteiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta sekä yhteistyöstä vanhempainvastuuseen ja lasten suojeluun liittyvissä asioissa tehdyn yleissopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta ja sopimuksen soveltamisesta annetun lain (435/2009) 4—7 §:ää pyynnön hyväksymisestä, pyynnön esittämisestä, osapuolten kuulemisesta ja muutoksenhausta.

4 §

Käännökset

Jos Suomessa vedotaan toisessa jäsenvaltiossa annettuun ratkaisuun, käännös neuvoston asetuksen 29, 36, 47, 49 ja 66 artiklassa tarkoitettujen todistusten vapaiden tekstikenttien sisällöstä voidaan toimittaa suomen tai ruotsin kielen asemesta englannin kielellä, jollei mainitun asetuksen 55 artiklan 2 kohdasta muuta johdu.

Neuvoston asetuksessa tarkoitettujen käännösten hankkimisesta vastaa hakija.

5 §

Täytäntöönpanomenettely

Toisessa jäsenvaltiossa annettu täytäntöönpanokelpoinen ratkaisu pannaan Suomessa täytäntöön samassa menettelyssä kuin vastaavassa asiassa Suomessa annettu ratkaisu.

Toisessa jäsenvaltiossa annettu ratkaisu luvattomasti poisviedyn tai palauttamatta jätetyn lapsen palauttamisesta pannaan kuitenkin täytäntöön noudattaen, mitä lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan päätöksen täytäntöönpanosta annetussa laissa (619/1996) säädetään lapsen huoltoa koskevan päätöksen täytäntöönpanosta.

6 §

Tiedoksianto

Jos käräjäoikeudelta haetaan toisessa jäsenvaltiossa annetun ratkaisun täytäntöönpanoa, neuvoston asetuksen 55 artiklan 1 **kohdassa** tarkoitettut asiakirjat on annettava tiedoksi henkilölle,

Valiokunnan mietintö LaVM 5/2022 vp

jota vastaan täytäntöönpanoa haetaan, noudattaen oikeudenkäymiskaaren 11 luvun säännöksiä haasteen tiedoksiannosta.

Haettaessa täytäntöönpanoa suoraan ulosottomieheltä 1 momentissa tarkoitettusta tiedoksiantosta huolehtii ulosottomies noudattaen ulosottokaaren (705/2007) 3 luvun 40 §:ää todisteellisesta tiedoksiannosta.

7 §

Kieltäytymisperusteiden tutkiminen

Jollei 8 §:stä muuta johdu, hakemus, jossa vaaditaan, että ratkaisun tunnustamisesta on neuvoston asetuksen 38, 39, 50 tai 68 artiklan nojalla kieltäydyttävä, tai sen vahvistamista, että perusteita kieltäytyä ratkaisun tunnustamisesta ei ole, tutkitaan oikeudenkäymiskaaren 10 luvun 11 §:ssä tarkoitettussa käräjäoikeudessa. Jos hakemus koskee ainoastaan vanhempainvastuusta tehtyä ratkaisua tai ratkaisua, jonka mukaan lapsi on palautettava toiseen jäsenvaltioon, hakemus tutkitaan oikeudenkäymiskaaren 10 luvun 13 §:ssä tarkoitettussa käräjäoikeudessa.

Jos 1 momentissa tarkoitettussa asiassa ei ole muutoin toimivaltaista tuomioistuinta, toimivaltainen tuomioistuin on Helsingin käräjäoikeus.

Jollei neuvoston asetuksesta muuta johdu, asian käsittelyssä noudatetaan, mitä hakemusasioden käsittelystä säädetään oikeudenkäymiskaaren 8 luvussa.

8 §

Kieltäytymisperusteiden tutkiminen täytäntöönpanon yhteydessä

Jos lapsen huollosta tai tapaamisoikeudesta, lapsen palauttamisesta taikka oikeudenkäyntikuluista tehdyn ratkaisun täytäntöönpanoa koskeva asia on vireillä tuomioistuimessa ja henkilö, jota vastaan täytäntöönpanoa haetaan, hakemuksella tai muutoin vaatii, että ratkaisun tunnustamisesta tai täytäntöönpanosta on neuvoston asetuksen 39, 50, 56 artiklan 6 kohdan taikka 68 artiklan 2 tai 3 kohdan nojalla kieltäydyttävä, tuomioistuin tutkii vaatimuksen täytäntöönpanoasian yhteydessä. Jos ratkaisun täytäntöönpanoa on tuomioistuimen asemesta haettu ulosottomieheltä, vaatimus kieltäytymisestä tehdään ulosottomiehelle. Ulosottomiehen on tällöin siirrettävä täytäntöönpanoasia ja kieltäytymistä koskeva vaatimus oikeudenkäymiskaaren 10 luvun 14 §:ssä tarkoitettun käräjäoikeuden ratkaistavaksi ja ilmoitettava siirrosta asiaan osallisille.

Hakemus siitä, että muun kuin 1 momentissa tarkoitettun ratkaisun tunnustamisesta tai täytäntöönpanosta on kieltäydyttävä, tutkitaan käräjäoikeudessa noudattaen 7 §:ää.

9 §

Täytäntöönpanomenettelyn keskeyttäminen

Neuvoston asetuksen 56 artiklassa tarkoitettusta täytäntöönpanomenettelyn keskeyttämisestä päättää **se tuomioistuin tai muu viranomainen, joka käsittelee täytäntöönpanoasiaa.**

Valiokunnan mietintö LaVM 5/2022 vp

10 §

Todistuksen antaminen

Neuvoston asetuksen 36 artiklassa tarkoitetun todistuksen antaa pyynnöstä se tuomioistuin tai viranomainen, joka on antanut päätöksen tai vahvistanut sopimuksen.

Neuvoston asetuksen 49 artiklassa tarkoitetun todistuksen siitä, ettei päätös tai sopimus enää ole täytäntöönpanokelpoinen tai että sen täytäntöönpanokelpoisuutta on rajoitettu, antaa hakemuksesta se tuomioistuin tai muu viranomainen, joka on keskeyttänyt tai kieltänyt täytäntöönpanon tai jonka antaman ratkaisun johdosta aiempi päätös ei ole enää täytäntöönpanokelpoinen tai sen täytäntöönpanokelpoisuutta on rajoitettu.

11 §

Todistuksessa olevan virheen korjaaminen

Ratkaisun antaneen tuomioistuimen tai muun viranomaisen on hakemuksesta tai omasta aloitteestaan korjattava neuvoston asetuksen nojalla antamassaan todistuksessa oleva kirjoitus- tai laskuvirhe taikka muu niihin rinnastettava selvä virhe noudattaen soveltuvin osin tuomiossa tai päätöksessä olevan virheen korjaamista koskevia säännöksiä.

12 §

Etuoikeutetusta päätöksestä annetun todistuksen peruuttaminen

Jos neuvoston asetuksen 47 artiklassa tarkoitettu todistus on annettu virheellisin perustein mainitussa artiklassa vahvistetut vaatimukset huomioon ottaen, todistuksen antaneen tuomioistuimen tai muun viranomaisen on hakemuksesta tai omasta aloitteestaan peruutettava todistus. Asiaan osalliselle on varattava tilaisuus tulla kuulluksi. Todistuksen peruuttamista koskevaan päätökseen haetaan muutosta noudattaen muutoksenhakua asianomaisen tuomioistuimen tai viranomaisen päätökseen koskevia säännöksiä.

Peruutus on merkittävä alkuperäiseen todistukseen, jos se on mahdollista. Jos asiassa on haettu muutosta, peruutuksesta on ilmoitettava muutoksenhakutuomioistuimelle.

13 §

Todistus oikeusavun edellytysten täyttymisestä

Neuvoston asetuksen 74 artiklan 2 kohdassa tarkoitetun todistuksen siitä, että osapuoli Suomen lain mukaan täyttää edellytykset saada oikeusapua, antaa valtion oikeusapu- ja edunvalvontapiireistä annetussa laissa (477/2016) tarkoitettu oikeusaputoimisto.

Valiokunnan mietintö LaVM 5/2022 vp

14 §

Keskusviranomainen

Neuvoston asetuksen 76 artiklassa tarkoitettu keskusviranomainen on Suomessa oikeusministeriö.

Poliisin ja muun viranomaisen tulee antaa oikeusministeriölle pyynnöstä virka-apua lapsen olinpaikan ja olosuhteiden selvittämiseksi sekä muutoin keskusviranomaiselle neuvoston asetuksessa säädettyjen tehtävien hoitamiseksi.

15 §

Lapsen sijoittamista koskeva asia

Jos oikeusministeriölle toimitetaan neuvoston asetuksen 82 artiklan 1 kohdassa tarkoitettu pyyntö, joka koskee lapsen sijoittamista Suomeen, oikeusministeriön on siirrettävä pyyntö sille hyvinvointialueelle, jonka alueelle lapsen sijoittamista suunnitellaan, tai, jos sijoituspaikkaa ei ole pyynnössä yksilöity, sille hyvinvointialueelle, joka lastensuojelulain (417/2007) 17 §:n mukaan päättää lapsen sijoittamisen järjestämisestä.

Mitä tässä pykälässä säädetään hyvinvointialueista, sovelletaan Ahvenanmaalla Ahvenanmaan maakunnan kuntiin.

16 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 . Sen 15 § tulee kuitenkin voimaan vasta 1 päivänä tammikuuta 2023.

Lain 15 §:ää sovelletaan jo 1 päivästä elokuuta 2022 siten, että hyvinvointialueen asemesta pyyntö siirretään sosiaalihuoltolain (710/1982) 6 §:ssä tarkoitettulle kunnan määräämälle toimielimelle siinä kunnassa, jonka alueelle lapsen sijoittamista suunnitellaan, tai, jos sijoituspaikkaa ei ole pyynnössä yksilöity, siinä kunnassa, joka lastensuojelulain 17 §:n mukaan päättää lastensuojelun järjestämisestä.

2.

Laki

lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain (361/1983) 29 a §, 34 §:n 3 momentti, 41 §:n 1 momentti, 42 a §, 43 §:n 4 momentti, 44 §, 45 §:n 1 momentti ja 46 §:n 1 momentti, sellaisina kuin ne ovat, 29 a § laissa 436/2009, 34 §:n 3 momentti, 42 a § ja 45 §:n 1 momentti laissa 1155/2004, 41 §:n 1 momentti laissa 190/2019 sekä 43 §:n 4 momentti, 44 § ja 46 §:n 1 momentti laissa 662/2015, sekä

lisätään lakiin uusi 6 b, 35 a, 35 b ja 46 a § seuraavasti:

6 b §

Toimenpiteet lapsen huollon järjestämiseksi eräissä tilanteissa

Kun hyvinvointialue on saanut tiedon siitä, että lapsi on huoltajan kuoleman johdosta jäänyt vaille huoltajaa, hyvinvointialueen on neuvoteltava asiasta lapselle läheisten henkilöiden kanssa ja tarvittaessa tehtävä tuomioistuimelle hakemus huoltajan ja edunvalvojan määräämisestä lapselle.

Kun lapsi muusta kuin 1 momentissa mainitusta syystä on pysyvästi muiden kuin huoltajiensa tai huoltajansa hoidettavana, hyvinvointialueen tulee ryhtyä toimenpiteisiin lapsen huollon järjestämiseksi sopimuksella tai tuomioistuimen päätöksellä, jos tätä on lapsen edun kannalta pidettävä aiheellisenä.

Lapsen kiireellisestä sijoituksesta säädetään lastensuojelulaissa (417/2007).

29 a §

Säännösten toissijaisuus

Mitä 19—21 ja 23—29 §:ssä säädetään, sovelletaan ainoastaan, jollei tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioliittoa ja vanhempainvastuuta koskevissa asioissa ja asetuksen (EY) N:o 1347/2000 kumoamisesta annetusta neuvoston asetuksesta (EY) N:o 2201/2003, jäljempänä *vuoden 2003 Bryssel IIa -asetus* tai tuomioistuimen toimivallasta, päätösten tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioliittoa ja vanhempainvastuuta koskevissa asioissa ja kansainvälisestä lapsikaappauksesta annetusta neuvoston asetuksesta (EU) 2019/1111, jäljempänä *vuoden 2019 Bryssel IIa -asetus*, taikka Suomea sitovasta valtiosopimuksesta muuta johdu. Siitä kumpaa asetusta sovelletaan, säädetään vuoden 2019 Bryssel IIa -asetuksen 100 artiklassa.

Valiokunnan mietintö LaVM 5/2022 vp

34 §

Palauttamismääräyksen antamisesta kieltäytymisen perusteet

— — — — —

Jos lapsen asuinpaikka välittömästi ennen luvaton poistamista tai palauttamatta jättämistä oli muussa Euroopan unionin jäsenvaltiossa kuin Tanskassa, lapsen palauttamista koskevan hakemuksen hylkäämiseen 1 momentin 2 kohdan nojalla sovelletaan lisäksi vuoden 2019 Bryssel IIa -asetuksen 27 artiklan 3 kohtaa.

35 a §

Keskusviranomaisen apuun oikeutetut

Se, joka on Suomessa tai muussa Euroopan neuvoston sopimuksen osapuolena olevassa valtiossa saanut lapsen huoltoa tai tapaamisoikeutta koskevan päätöksen tai 26 §:ssä tarkoitetun päätöksen, voi pyytää oikeusministeriön toimenpiteitä päätöksen tunnustamiseksi tai täytäntöön panemiseksi toisessa sopimusvaltiossa.

Henkilö, laitos tai muu toimielin, jonka lapsen huoltoa koskevia oikeuksia on loukattu viemällä lapsi luvattomasti pois tai jättämällä hänet luvattomasti palauttamatta, voi pyytää oikeusministeriön toimenpiteitä lapsen määräämiseksi palautettavaksi Haagin sopimuksen nojalla.

Edellä 1 ja 2 momentissa tarkoitetun pyynnön voi tehdä myös Euroopan neuvoston sopimuksen tai Haagin sopimuksen osapuolena olevan valtion keskusviranomainen.

35 b §

Oikeusministeriön kielteinen päätös

Oikeusministeriö voi kieltäytyä antamasta Euroopan neuvoston sopimuksessa ja Haagin sopimuksessa tarkoitettua apua, jos on selvää, että avun antamiselle ei mainittujen sopimusten mukaan ole edellytyksiä.

Kieltäytymisestä ja sen perusteista on heti ilmoitettava hakijalle tai, jos hakemus on tehty vieraan valtion keskusviranomaisen välityksellä, tälle keskusviranomaiselle.

41 §

Oikeusapu ja lapsen palauttamisesta aiheutuvat kustannukset

Seuraavissa asioissa hakijalle on pyynnöstä myönnettävä oikeusapu korvauksetta, vaikka oikeusapua ei muutoin voitaisi myöntää:

- 1) lapsen palauttaminen;
 - 2) lapsen palauttamisesta Suomessa annetun määräyksen täytäntöönpano;
 - 3) Euroopan neuvoston sopimuksen osapuolena olevassa valtiossa annetun lapsen huoltoa tai tapaamisoikeutta koskevan päätöksen tunnustaminen ja täytäntöönpano.
- — — — —

Valiokunnan mietintö LaVM 5/2022 vp

42 a §

Lain suhde vuoden 2003 Bryssel Iia -asetukseen ja vuoden 2019 Bryssel Iia -asetukseen

Mitä 36—41 §:ssä säädetään, ei sovelleta sellaiseen vieraassa valtiossa annetun päätöksen tunnistamista tai täytäntöönpanoa koskevaan asiaan, johon sovelletaan vuoden 2003 Bryssel Iia -asetusta tai vuoden 2019 Bryssel Iia -asetusta.

Jos lapsen asuinpaikka välittömästi ennen luvaton poisviemistä tai palauttamatta jättämistä oli muussa Euroopan unionin jäsenvaltiossa kuin Tanskassa, menettelyyn lapsen palauttamista koskevassa asiassa sovelletaan tämän luvun säännösten lisäksi vuoden 2019 Bryssel Iia -asetuksen 23—29 artiklaa.

43 §

Lainvoimaa vailla olevan päätöksen täytäntöönpanokelpoisuus

Mitä 3 momentissa säädetään, ei sovelleta, jos vieraassa valtiossa annetun päätöksen täytäntöönpanoa koskevaan asiaan sovelletaan vuoden 2003 Bryssel Iia -asetusta tai vuoden 2019 Bryssel Iia -asetusta.

44 §

Päätöksen lähettäminen täytäntöönpantavaksi

Kun tuomioistuin on määrännyt lapsen palautettavaksi 30 §:n nojalla, sen on lähetettävä päätös toimivaltaiselle ulosottomiehelle ja kehotettava tätä kiireellisesti huolehtimaan täytäntöönpanosta siten kuin 46 §:ssä säädetään.

Kun tuomioistuin on vahvistanut, että vieraassa valtiossa annettu päätös on pantavissa täytäntöön Suomessa, sen on hakijan pyynnöstä lähetettävä päätös ja täytäntöönpanoa koskeva hakemus toimivaltaiselle käräjäoikeudelle, jos päätös voidaan 43 §:n 3 momentin nojalla panna täytäntöön. Käräjäoikeuden on huolehdittava kiireellisesti täytäntöönpanosta siten kuin 45 §:ssä säädetään.

Vuoden 2003 Bryssel Iia -asetuksen nojalla täytäntöönpanokelpoiseksi julistetun tuomion lähettämisestä täytäntöönpanoa varten säädetään erikseen. (Uusi)

45 §

Vieraassa valtiossa annetun päätöksen täytäntöönpano

Suomessa täytäntöönpanokelpoiseksi vahvistettu vieraassa valtiossa annettu lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskeva päätös pannaan täytäntöön noudattaen lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan päätöksen täytäntöönpanosta annettua lakia. Täytäntöönpanoon ei kuitenkaan saa ryhtyä sen jälkeen, kun lapsi on täyttänyt 16 vuotta. Vuoden 2003 Bryssel Iia -asetuksen tai

Valiokunnan mietintö LaVM 5/2022 vp

vuoden 2019 Bryssel IIa -asetuksen mukaan täytäntöönpanokelpoisen vieraassa valtiossa annetun päätöksen täytäntöönpanosta säädetään erikseen.

46 §

Lapsen palauttamisesta annetun määräyksen täytäntöönpano

Lapsen palauttamisesta 30 §:n nojalla annettu määräys on pantava täytäntöön noutamalla lapsi. Määräyksen täytäntöönpanossa on lisäksi muutoin noudatettava lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan päätöksen täytäntöönpanosta annettua lakia, jollei 2 tai 3 momentista tai 46 a §:stä muuta johdu.

46 a §

Turvaamistoimet lapsen palauttamisesta annetun määräyksen täytäntöönpanossa

Jos lapsen palauttamisesta annetun määräyksen täytäntöönpanon turvaamiseksi ja lapsen edun suojaamiseksi on tarpeen, Helsingin kärjäoikeus voi huoltajan tai ulosottomiehen hakemuksesta määrätä lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan päätöksen täytäntöönpanosta annetun lain 17 §:ssä tarkoitetuista turvaamistoimista tai siitä, että hyvinvointialueen viranomaisen on sijoitettava lapsi väliaikaisesti valtion tai hyvinvointialueen omistamaan tai ylläpitämään laitokseen taikka muuhun sopivaan hoitoon. Määräys voidaan antaa asiaan osallista kuulematta, jos kuuleminen saattaa vaarantaa turvaamistoimen tarkoituksen toteutumisen.

Erittäin kiireellisessä 1 momentissa tarkoitettussa tapauksessa, jossa ei ole mahdollisuutta pyytää Helsingin kärjäoikeutta määräämään asiasta, ulosottomies voi huoltajan vaatimuksesta tai viran puolesta ottaa lapsen välittömästi haltuunsa. Hyvinvointialueen viranomaisen on tällöin sijoitettava lapsi 1 momentin mukaisesti.

Ulosottomiehen on heti ilmoitettava 2 momentissa tarkoitettua toimenpiteestä Helsingin kärjäoikeudelle. Kärjäoikeuden on niin pian kuin mahdollista ilmoituksen saapumisen jälkeen määrättävä väliaikaisesta turvaamistoinimesta 1 ja 4 momentin mukaisesti tai määrättävä toimenpide peruutettavaksi.

Helsingin kärjäoikeuden 1 ja 3 momentin nojalla määräämä väliaikainen turvaamistoimi on voimassa kärjäoikeuden määräämän enintään yhden viikon ajan. Kärjäoikeuden päätökseen haetaan muutosta valittamalla. Toimenpiteeseen sovelletaan muutoin, mitä lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan päätöksen täytäntöönpanosta annetun lain 25 §:ssä säädetään väliaikaisesta turvaamistoinimesta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 . Sen 6 b, 35 a, 35 b ja 46 a § tulevat kuitenkin voimaan vasta 1 päivänä tammikuuta 2023.

3.

Laki

lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan päätöksen täytäntöönpanosta annetun lain 33 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan päätöksen täytäntöönpanosta annetun lain (619/1996) 33 §:n 4 momentti, sellaisena kuin se on laissa 1156/2004, seuraavasti:

33 §

Vieraassa valtiossa annetun päätöksen sekä lapsen palauttamista koskevan määräyksen täytäntöönpano

Jos toisessa Euroopan unionin jäsenvaltiossa lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annettu päätös on tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioliittoa ja vanhempainvastuuta koskevissa asioissa ja asetuksen (EY) N:o 1347/2000 kumoamisesta annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 2201/2003 mukaan pantava täytäntöön Suomessa, täytäntöönpano tapahtuu tämän lain mukaisesti. Jos toisessa Euroopan unionin jäsenvaltiossa lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta tai lapsen palauttamisesta annettu päätös on tuomioistuimen toimivallasta, päätösten tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioliittoa ja vanhempainvastuuta koskevissa asioissa ja kansainvälisestä lapsikaappauksesta annetun neuvoston asetuksen (EU) 2019/1111 mukaan pantava täytäntöön Suomessa, täytäntöönpano tapahtuu mainitun asetuksen, tämän lain ja tuomioistuimen toimivallasta, päätösten tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioliittoa ja vanhempainvastuuta koskevissa asioissa ja kansainvälisestä lapsikaappauksesta annetun neuvoston asetuksen soveltamisesta annetun lain (/) mukaisesti. Siitä kumpaa asetusta sovelletaan, säädetään viimeksi mainitun asetuksen 100 artiklassa. Mainittujen asetusten mukaisten päätösten täytäntöönpanoon ei sovelleta tämän pykälän 1 ja 2 momenttia.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

4.

Laki

avioliittolain 119 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan avioliittolain (234/1929) 119 §:n 5 momentti, sellaisena kuin se on laissa 1154/2004, seuraavasti:

119 §

Mitä 1—3 momentissa säädetään, sovelletaan ainoastaan, jollei tuomioistuimen toimivallasta, päätösten tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioliittoa ja vanhempainvastuuta koskevissa asioissa ja kansainvälisestä lapsikaappauksesta annetusta neuvoston asetuksesta (EU) 2019/1111 tai Suomea sitovasta valtiosopimuksesta muuta johdu.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

5.

Laki

yksityisoikeudellista vaatimusta koskevien pohjoismaisten tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta annetun lain 8 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan yksityisoikeudellista vaatimusta koskevien pohjoismaisten tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta annetun lain (588/1977) 8 §:n 4 momentti, sellaisena kuin se on laissa 1175/2004, seuraavasti:

8 §

Mitä 1 momentissa säädetään, ei sovelleta, jos päätöksen täytäntöönpanoa koskevaan asiaan sovelletaan tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioliittoa ja vanhempainvastuuta koskevissa asioissa ja asetuksen (EY) N:o 1347/2000 kumoa-

Valiokunnan mietintö LaVM 5/2022 vp

misesta annettua neuvoston asetusta (EY) N:o 2201/2003 tai tuomioistuimen toimivallasta, päätösten tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioliittoa ja vanhempainvastuuta koskevissa asioissa ja kansainvälisestä lapsikaappauksesta annettua neuvoston asetusta (EU) 2019/1111. Siitä kumpaa asetusta sovelletaan, säädetään viimeksi mainitun asetuksen 100 artiklassa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

6.

Laki

lastensuojelulain 17 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan lastensuojelulain (417/2007) 17 §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on laissa 437/2009, seuraavasti:

17 §

Lastensuojelun järjestäminen eräissä erityistilanteissa

Jos lapsen sijoittamista perhehoitoon tai laitoshoitoon koskeva asia tuomioistuimen toimivallasta, päätösten tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioliittoa ja vanhempainvastuuta koskevissa asioissa ja kansainvälisestä lapsikaappauksesta annetun neuvoston asetuksen (EU) 2019/1111 tai Suomea sitovan valtiosopimuksen nojalla on ratkaistava Suomessa, mutta mikään hyvinvointialue ei ole 16 §:n mukaan velvollinen järjestämään kyseistä hoitoa tai huoltoa, sen järjestämisestä päättäminen kuuluu sen hyvinvointialueen viranomaisille, jonka alueella lapsen asuin- tai oleskelukunta viimeksi on ollut. Jos lapsella ei ole ollut asuin- eikä oleskelukuntaa Suomessa, päätösvalta kuuluu sen hyvinvointialueen viranomaisille, jonka alueella lapsen vanhemmat tai toinen heistä asuu tai oleskelee taikka, jos kumpikaan vanhemmista ei asu eikä oleskele Suomessa, sen hyvinvointialueen viranomaisille, jonka alueella vanhempien tai toisen heistä asuin- tai oleskelukunta viimeksi on ollut. Jos kummallakaan vanhemmista ei ole ollut asuin- eikä oleskelukuntaa Suomessa, päätösvalta kuuluu Helsingin kaupungin viranomaisille. Jos lapselle päätetään järjestää perhehoitoa tai laitoshuoltoa Suomessa, sen järjestämisestä ja tästä aiheutuvista kustannuksista vastaa se hyvinvointialue, jonka viranomainen on edellä sanotun mukaisesti päättänyt asiasta.

Valiokunnan mietintö LaVM 5/2022 vp

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

7.

Laki

lastensuojelulain 17 §:n väliaikaisesta muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan väliaikaisesti lastensuojelulain (417/2007) 17 §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on laissa 437/2009, seuraavasti:

17 §

Lastensuojelun järjestäminen eräissä erityistilanteissa

Jos lapsen sijoittamista perhehoitoon tai laitoshoitoon koskeva asia tuomioistuimen toimival-
lasta, päätösten tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioliittoa ja vanhempainvastuuta koske-
vissa asioissa ja kansainvälisestä lapsikaappauksesta annetun neuvoston asetuksen (EU) 2019/
1111 tai Suomea sitovan valtiosopimuksen nojalla on ratkaistava Suomessa, mutta mikään kunta
ei ole 16 §:n mukaan velvollinen järjestämään kyseistä hoitoa tai huoltoa, sen järjestämisestä
päättäminen kuuluu lapsen viimeisimmän asuin- tai oleskelukunnan viranomaisille. Jos lapsella
ei ole ollut asuin- eikä oleskelukuntaa Suomessa, päätösvalta kuuluu sen kunnan viranomaisille,
jossa lapsen vanhemmat tai toinen heistä asuu tai oleskelee taikka, jos kumpikaan vanhemmista ei
asu eikä oleskele Suomessa, vanhempien tai toisen heistä viimeisimmän asuin- tai oleskelukun-
nan viranomaisille. Jos kummallakaan vanhemmista ei ole ollut asuin- eikä oleskelukuntaa Suo-
messä, päätösvalta kuuluu Helsingin kaupungin viranomaisille. Jos lapselle päätetään järjestää
perhehoitoa tai laitoshuoltoa Suomessa, sen järjestämisestä ja tästä aiheutuvista kustannuksista
vastaa se kunta, jonka viranomainen on edellä sanotun mukaisesti päättänyt asiasta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 ja on voimassa 31 päivään joulukuuta 2022.

Valiokunnan mietintö LaVM 5/2022 vp

Helsingissä 21.4.2022

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Leena Meri ps
varapuheenjohtaja Sandra Bergqvist r
jäsen Eeva-Johanna Eloranta sd
jäsen Hanna Huttunen kesk
jäsen Saara Hyrkkö vihr
jäsen Pihla Keto-Huovinen kok
jäsen Marko Kilpi kok
jäsen Antero Laukkanen kd
jäsen Matias Mäkynen sd
jäsen Mari Rantanen ps
jäsen Suldaan Said Ahmed vas
jäsen Ruut Sjöblom kok
jäsen Mirka Soinikoski vihr
jäsen Sebastian Tynkkynen ps

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Mikko Monto